

Hónapló

Dalos György

Találgatások, titkok

Berlin, 2024. november 12.

Tizenegy éves koromban, életemben először és utoljára, sikerült szánkóznom. Ezt egyáltalán nem önsajnálattól mondom, ellenkezőleg: az a lesiklás legnagyobb örömeteli élményeimhez tartozik. A dolog 1954 januárjában vagy februárjában történt, amikor tbc-vel a Mártonhegyi úti gyermekszanatórium, az egykori Dreher-villa lakója lettem. Többedmagammal kerültem oda, hat-nyolcan voltunk, félárva, fertőzött gyerekek a Zsidó Fiúárvaházból. A rutinvizsgálatokon kívül – röntgen, vérvétel, lázmérés végbélben, gyomortükrözés gumicsővel – semmi teendőnk nem volt, leginkább tereferéltünk, és vártuk a soron következő étkezést. A nővérektől tudtuk, hogy itt csak kivizsgálás folyik, s előbb-utóbb vagy visszaengednek az árvaházba, vagy – és ez is történt – továbbmegyünk a farkasgyepűi tudógyógyintézetbe.

Egy napsütéses délelőttön azután behívtak a nővérszobába, téli ruhát, cipőt, sildes sapkát adtak rám – egyik darab sem volt az enyém –, és útnak indítottak egy hasonló korú észak-koreai kisfiúval, úgymond, fényképet akarnak készíteni rólunk. Fogalmam sincs róla, miért épp reám esett a választás, de azt már koraérett fejemmel is tudtam, hogy társam egy másik árvaházból, a koreai gyermekotthonból került ide. Feladatunk abból állt, hogy mosolyogva, szánkóval gördüljünk le egy behavazott domboldalon – én üljek elől, ő mögöttem, majd fordítva, de úgy, hogy mindkettőnk arca rajta legyen a képen – a fotós az indulás és az érkezés pillanatát örökítette meg. A beállítás kedvéért többször is meg kellett ismételni a műveletet, így azután ferde szemű pajtásommal együtt alaposan kiszánkóztam magam. Ráadásul a nővérek azzal biztattak, hogy a fénykép egy újság számára készül, ami szinte elképzelhetetlen dicsőségnek számított.

Az a fénykép az újságban, ha egyáltalán megjelent, sohasem került a szemem elé. Bennünket, zsidó gyerekeket később valóban átírányítottak Farkasgyepűre, és onnan néhány hónap gondozás és kiadós feltáplálás után egészségesen térhettünk vissza az árvaházba. Némely betegársam 1956 után kivándorolt, és most nyugdíjasként él különféle földrészekeken szét-szóródva. Nem sokkal később, utánpótlás híján maga az árvaház is megszűnt. A Mártonhegyi úti gyermekszanatórium épülete még évtizedekig kórházként szolgált, de nemrégiben lebontották. Az üres telken, ha jól veszem ki az internet adataiból, jelenleg Tiborc István tervez „fenntartható, energiahatékony irodaházat”. No de vajon mi lett a koreai kisfiúval, aki velem együtt a mosolygós szánkózó nemzetközi testvériséget propagálta?

Annyit lehet tudni, hogy ez a kisfiú a hűvösvölgyi Pak Den Aj Gyermekotthonból került a Svábhegyre. Pak Den Aj (1907–?) vezető észak-koreai politikusnő volt, s egyben a szovjetek által fenntartott Nemzetközi Nőszövetség elnöke. A róla elnevezett budapesti intézmény a koreai háború hadiárvainak adott helyet, részeként a hivatalos szolidaritásnak. Ezek a kisfiúk és kislányok úgyszólván médiasztárok voltak, amikor Vlagyivosztkon s a teljes Szovjetunióon keresztül vonaton hazánkba érkeztek, a Filmhíradó is kivonult eléjük a Keleti pályaudvarra. Magát a koreai háborút 1954 januárjában lezárták, helyesebben nagyhatalmi segédlettel befagyasztották: Észak és Dél határát, mintegy vonalzóval, a 38. szélességi fok mentén húzták meg. Délen amerikai támogatással féldiktatúra-féldemokrácia jött létre keményebb és puhább variációkkal, Északon viszont a Kim-klán dinasztikus zsarnoksága hermetikus határokkal, sötét elnyomással és éhínségekkel. Ide tért vissza az én szánkópajtásom valamikor 1956 után.

Feltételezem, hogy a kisfiú hazájában elvégezte iskoláit, elhelyezkedett, családot alapított, és ha egészséggel bírta, nyugdíjasként ma is él. Ha így van, akkor egyvalamiben különbözik nemzedéke legtöbb tagjától: látott külföldet, és vannak emlékei egy másik világról, fehér falú kórteremről, hófödte domboldalról, repülő szánról és – ne vegyék hiú képzelgésnek! – rólam. El tudom képzelni, hogy nagy titokban – mert arrafelé az ilyesmi tilos – külföldi rádióadásokat hallgat, és így minden információs zárlat dacára értesül a világeseményekről. Mi több: szélső esetben egyik unokája Kurszk megyében állomásozik az ukrajnai háborúban részt vevő észak-koreai csapatkontingens katonájaként, és két roham között azon töpreng a lövészárokból, hogy mit is mesélt neki nagypapa arról a csodálatos magyarországi gyermekotthonról.

*

Pihent agyra valló, furcsa időjátékba bonyolódtam, vagy inkább menekültem a hajmeresztő világállapot elől. Milyen lenne, ha korábban láttam volna meg a napvilágot, nosztalgiával, amúgy Kosztolányi módján: „Jaj, hogy szerettem volna élni régen, / Vén századok bús mélyein, korábban...”. Teszem fel, 1843-ban születek meg, és most éppen 1924-nél tartok. Pesti zsidó családban cseperedem fel, és mert éppen 24 éves vagyok a kiegyezéskor, élvezem a Ferenc József császár által aláírt emancipációs törvény előnyeit. Mégsem neki vagyok hálás, hanem Kossuth Lajosnak, mert ő ajándékozott meg a magyar büszkeség érzetével. Negyvenedik életévem táján lelki egyensúlyomat kissé kibillentik a Tiszaeszlárról érkező vérvádhírek, de Eötvös Károly perbeli szereplése megnyugtat. Hatvanas éveim elején a modern világ igézetében élek: lakásomban telefonkészüléket szerelnek be, egy barátom automobil-kirándulásra invitál, filmet nézek a fényjátékházban, amelyet ekkor kezdenek mozinak nevezni. Valaki kezembe adja egy Ady nevű divatos költő verseskötetét, fejcsóválva olvasom, egy kukkot sem értek az egészből. Szívesebben böngészek újságokat, kávéházban üldögélek, a Lukácsba járok fürödni és rendben találok a világot, lekopogom, csak rosszabb ne legyen. Lett: 1903-ban Bécs nyakunkra ültette a darabontkormányt. Minő szeren-

cse, hogy csak pár hónapig tartott! De hetvenedik születésnapom táján, 1913 szeptemberében jeges szelek kezdtek fújdogni a kontinensen, egyelőre még csak a Balkánon, ám a nagy világegés előjátékként. Persze ennél is távolabb lehetne visszamenni az időben, akár egészen 1243-ig. Világra jövök a IV. Béla érában, szenvedek a tatárjárást követő recessziótól, és végig kell nézném az Árpád-ház kihalását. Gyenge nyugdíjamat már a rendszerváltás után, az Anjouktól kapom. Hiába, nincs olyan évszázad, amelyben meg tudtam volna spórolni magamnak a történelem buktatóit, halálos fenyegetéseit vagy legalábbis kellemetlenségeit.

*

A mostani hazai helyzetet/hangulatot leginkább úgy jellemezném, hogy újszerű. A sárdobálás ideológiai formái – zsidózás, cigányozás, kommunizálás, fasisztázás – mindinkább háttérbe szorulnak, ugyanakkor felerősödik az ellenfél magánéletét vagy szexuális orientációját firtató poszt-szovjet „kompromat” (= lejárato anyagok) jelentősége. A módszerek pedig forradalmi módon alkalmazkodnak az új média technikai lehetőségeihez. Ennek leglátványosabb tünete a titkos hangfelvételek immár szinte napról napra való megjelenése. Kezdődött a dolog Varga Judit és Magyar Péter válásával. Ez lehetett volna akár könnyes-tragikomikus sztori is, mint amilyet Robert Brenton rendezett a *Kramer vs. Kramer*-ben Meryl Streep és Dustin Hoffmannal a parádés főszerepben – igaz, ott happy enddel és Oscar-díjjal végződött. Csakhogy az a házaspár nem magyarországi közszereplő volt, és leggyűlölködőbb pillanataikban sem jutott volna eszükbe, hogy szakításuk háttérét közéleti síkra tereljék. Ezzel szemben Magyar Péter hangfelvétele feleségének, Varga Juditnak bizalmas munkaköri tudását tette közkinccsé.

Ez akkor még döbbenetet és felháborodást váltott ki, de ma már senki sem csodálkozik azon, ha magánbeszélgetésben elhangzott mondatok – hivatali titkoktól szerelmi vallomásokig – felkerülnek a közösségi hálóra. Mi több: Magyar Péter maga is áldozattá vált egy ilyen afférban: öt barátnője, Vogel Evelin lepte meg hanganyaggal, rajta a Tisza Párt első ügyeit taglaló passzusokkal, ráadásul önmagát is bemártva, hiszen azt is felvette, hogy 30 millió forintot követel a pártelnöktől, talán ez lett volna a hallgatás ára. Mindez szörnyű, ízléstelen és főleg ijesztő. Leginkább attól kell tartani, hogy a lehallgatási módszernek, főként a minden újra fogékony fiatalok körében „nevelő” hatása lesz. Utóvégre semmibe sem kerül, hogy kabátzsebünkben vagy bevásárlótászkánkban feltűnés nélkül megnyomjunk egy gombot, és elorozzuk, majd közlétegyük a velünk szóba elegyedő másik személy titkait. Ehhez képest az 1971-es telefonkönyv már-már korrektnek tűnik bevezetőjének hírhedt mondatával: „A beszélgetések titkosságát a Posta a lehetőségekhez képest biztosítja.” Akkoriban a lehallgatás a politikai rendőrség monopóliuma volt, mára „demokratizálódott”. Olyan korszak jön-e most, amelyben ember embernek nemcsak farkasa, hanem önkéntes titkos ügynöke is lesz?